АЗӘРБАЙЧАН ИНЧӘСӘНӘТИНИН НАИЛИЙЙӘТЛӘРИ

Хошбахт Азәрбайчан халгы Апрел ингилабынын шаны XXIV ил дөнүмүнү байрам этди. Бөйүк Октябр сосиалист ингилабынын етмишдиҗи олан Апрел ингилабы сайәсиндә Азәрбайчан халгы әбәди олараг азад вә мәс'ud яшамаг һүгугу газанмыш вә республикамызда тәсәрруфаты, сәнәеи, әлм вә мәдәнийәти инкишаф етдирмәк саһәсиндә олдуғча бөйүк наилийәтләр әлдә етмишдир.

Гадын бир мәдәнийәт тарихиндә малик олан Азәрбайчан халгы, Сөвет һакимийәтинин ийирми дөрт илә әрзиндә өз милли формасы, сосиалист мәзмунлу инчәсәнәтини даһа сүр'әтлә инкишаф етдирмәкә имкан тапмышдыр.

Ингилабдан әввәл Азәрбайчанда театр сәнәти адына ялныз бир-ики ерә һәвәскарларын дүзәлтдиби драм дәстәкләри вар иди. Бу дәстәкләрин узәләри, чәһәләт вә наһаглығы һеч һүгдүү бир дөврдә даима тә'гиб вә тәнгид әдилдикләриндән, өз иәтә'дәдларынынкинкаф етдирә биламәдиләр. Бунна субут олараг, о заман Азәрбайчан сәнәкинин бөйүк сәнәткар актйору һүсейн Әрәблинскинин башына кәлән фачиәли хатырламаг кифайәтдир.

Һазырда сәнәмизин бөйүк устаһлары олан, тамашачыларын һөрмәт вә мәһәббәтини газанан, Сталин мукафаты лауреаты, республиканын халг артисти Мирзәәга Әлиев, һәмчинин халг артисти Сидги РүһуллА, Мәрзиә ханым вә башгалары кечмишдә инчәсәнәтимизин тәрәггиси йолунда чалышаркән, олмазын әзиётләр вә мәшәгәтләрә дүчар олмушлар.

Азәрбайчан халгы, ялныз бөйүк Ленин—Сталин партиясынын вә сөвет һөкүмәтинин гайәсі вә көмәкләрі илә өз доғма мәдәнийәтинин вә инчәсәнәтини йүксәлтмәә мүвәффәг олду. Индн Азәрбайчан районларында әсәнмәктәшкилләри артмагда олан мәдәни тәләбләрини өдәйән 18 дөвләт театры вардыр. Бу театрлар ярадычылыг чәһәтчә күндән-күнә инкишаф едир вә әлиныз кичик н'есәларыс дейил, бөйүк драматурглардан әсәрләриә дә тамашая гоюрлар. Индн артыг мүкәммәл актйор һеј'этинә малик олан Мирзә Фәтәли Ахундов адына Нахчыван Дөвләт Драм Театры, Л. Бериә адына Кировабад Гызылбайраглы Дөвләт Драм Театры, нечәр классик вә иотәрсә муасир драматурглардамызын әсәрләринә мүвәффәгийәтлә тамашаә гоюб кечиш тамашачылар күтләсинин һүсн-рәғбәтини газанырлар.

Партия вә һөкүмәтимиз, алманфашист ишғалчыларына гаршы апардығымыз бөйүк вәтән мүһарибәси күнләриндә инчәсәнәтин инкишафына хүсусилә бөйүк фикир вериР. Сон вахтларда Сабирабад, Орджубад вә Сәлян районларында ени дөвләт театрларынын ачылмасы буна ән парлаг сүбут ола биләр.

Азәрбайчан инчәсәнәт ишчиләри мүһарибә күнләриндә шәрәфлә иштиһан вердиләр. Онлар, вәтәнпәрвәрлик дөврүндә ясылан бир сыра н'есәлары йүксәк бәдии кейфийәтдә вә усталыгла тамаша гоюб унудулмаз сүрәтләр яратмыш, халгын мүбаризә руһуну вә'дә кәтирмиш, шүмһәнә гаршы кин вә гәзәби гүвәтләндирмәк үчүн өз мәһәкил олунан Гызылбайраглы Рус Дөвләт Драм Театры вә Еремян адына Ермәни Дөвләт Драм Театры республикамызын театрларындан сайылыр. Классик вә муасир драматурглардан сәнәт әсәрләрини бөйүк устаһлыг тамашаә гоян бу театрларын ярадычылыг һеј'әти өз чәрәнсиндә мәһир сәнәткарлар етишмишдир.

Апрел ингилабындан сонра мүәллифләримиз дә хейли инкишаф етмишдир. Азәрбайчан халгынын бөйүк достлары, Сталин мükафаты лауреаты, һөрмәтли Үзеһ Һачыбәйлинын яратдығы гиймәтли музеји әсәрләриндән башга, сөвет дөврүндә етишән бастәкарларындан Әфрасиәб Бәдәлбәйли, Ниязи, Сәид Рүстәмов, Фикрәт Әмиров, Чәһанкиров вә башгалары ени опералар, балетләр вә мүхтәлиф музеји әсәрләри яратмагла сәнәт хәзинәмизи даһа да зәнкинләшдирмишләр. Бастәкарларымызын музеји әсәрләри тәкчә Азәрбайчанда дейил, бүтүн сөвет халглары арасында да бөйүк шөһрәт газанмышдыр.

Азәрбайчан музеји мәдәнийәтини даһа да инкишаф етдирмәк мәгсәдилә районларда 15 музеји мәктәби ачылмасынды хүсусилә көстәрмәк лазымдыр.

Рәссамлыг саһәсиндә дә мүвәффәгийәтләримиз бөйүкдүр. Ингилабдан сонра бир чох истә'дадлы рәссамларымыз етишмишдир. Онлар истәр тарихи вә истәрсә муасир мөвзуда яратдыглары көзәл рәсимләр вә табловларла музейләримизи, сәркилярімизи музейләри зәнкинләшдирмишләр. Сон вахтларда Бакыда Чолид Мәммәдгулузадә (Молла Нәсрәддин) адына Дөвләт Музеји Комедия Театрынын тәшкил әдилмәси инчәсәнәтимизин бөйүк гәләбәсі сайылмалыдыр. Бу театр, М. С. Ордубади, Зулфүгар Һачыбәйов вә башга сәнәткарларын өз әтрафына топлуйу бөйүк ярадычылыг чәһәтчә күндән-күнә инкишаф едир.

Театр сәнәтинә әрәли апармаг үчүн, һәр шейдән әввәл, бизә бачарығлы рәжиссорлар лазым идн. Бә, бу чәтин мәсәләнин дә өһдәсиндән кәлдик. Индн өз сәнәт гурулулары илә тамашачылары нейран әдән әмәкдар инчәсәнәт хадими Әләскәр Шәрифов, Сәфдар Тәрабов, Мәһди Мәммәдов, Шәмси Бәдәлбәйли, Овсепян кими мөһтәрәм режиссорларымыз вардыр. Бунлардан башга Әлиәйдар Әләкбәров вә Зәфәр Нә'мәтов кими көнч рәжиссорларыз етишир.

Бүтүн бу сайдыгымыз наилийәтләр бизи севиндирир. Лакин бизә әлдә етдиймиз мүвәффәгийәтләрдә гәтиййәт кифайәтлинә биләмәрик. Апрел ингилабынын 25 иллийинә—халгымызда әзәлдән вә сәадәт бахш әдән тарихи күну даһа бөйүк гәләбәләрлә гаршылямаг һәр бир сәнәт адамынын мүгәддәс вә шәрәфли борчудур.

Бастәкарларымыз, язычыларымыз, рәссамларымыз, актйорларымыз вә бүтүн инчәсәнәт ишчиләри гат-гат артыг сә'й вә һәвәслә чалышмалы, Сталин әсринин әзәмәт вә үлдрәтини әкс этдирән бөйүкәк кейфийәтли опералар, драмлар, табловлар яратмалы вә Азәрбайчан халгынын шаны байрамыны—Апрел ингилабынын 25 иллийинин сә'нәтимизин ени гәләбәләрин илә гөрмәкдир.

ЯДИКАР

М. ӘКБӘР

Бир Тбилисидән кәлмишдик. Вагон йолдашымыз бир ханч забитин, чибиндән чыхардығы тütün кисәси назәримизи чәлб етди. Чөрәкдә мүхтәлиф тәнкидләр кисәнин үстүнә ипак тезләрдән чох мәһарәтлә, гайәт зәриф, рәнгә-рәнг, көзәл нағышлар чәкилмиш вә ениз мүнчуллар дүзүлмүшдү. Кисә әлдән-әлә кәзди. Кими забит дели:

— Бу әнтиә кисә, мәнә әдиәкарын, һәм дә гөрүбә бир бәдиә вә бағлы әлиәкардыр. Нүмәз вересиниз, өйнаныз нағыл әдәрәм.

— Бүјүр, бүјүр! Мәмнунийәтлә сизи динләјә биләрик,—дейә тәкрар этдиләр.

Забит сөз баслады:

— Бир һәфә Бакыа өзәмлийә кәлдиким. Хәрков вагаалында гатарымыз дейли ләнкиди. О заман Хәрков шәһәри алман ишғалчыларынын етиҳ азад едунмушду. Мәним йолда ланиф кедиҗ мәәлән һеч хошум кәлмәз. Бир мүсафир бәнд дә йох иди ки, отурыб сөһбәт едәдим. Ларыхыб вагондан чыхдум. Вагаалда адам әлиндән нә ишә салмага ер йох иди, Гәләбәлиндә гарышыб вар-кәз әдирдим. Бу заман сәнә әлдә галыб кәрк. Башымда дөрт шапат, чибиндә автомат ашырмыш ача бөйүк, гара гаш, гара көз бир әскәр габағымда дүрүб расми-гәәнм этди вә дели: «Йолдаш командир, ачаза верин сизә нә кәлмә сез дейим». Дедим—Бүјүрун!..

— Мән сизи бизим әрин адамыла очатдым. Гафгазлы дейлисиниз?—дейә сорушду.

— Әнјымамышсыныз,—дедим — мән азәрбайчанлыјам.

— Мән дә Гарабағлаамам.

О, мәним вардан кәлиб, һара кетдиймә сорушду. Бәјиз кәлдиймә билмиә чох севинди.

— Сизә бир хаинлиқ вар,—деди.

— Әлимдән кәлән әсиркәмәрәм,—дедим.

— Сизә бир мәктуб версәм, зәһмәт габул әдә биләмиз чатдырарсыныз?

— Кәзум үстә, нә чатдырмырам.

— Анчаг бир дә бир ричам вар.

— О надир?

— Мән истәрдим ки, бу кағыны әлә бакыа чатан кими апарыб әвимизә вер. Рәдиниз вә дейәдиниз ки, мүәлим Чабир Мирзәәлинин өз кәнчүзүн Харковда көрмүшсүнүз. Чүнки мәнә чох писа рәнгдәдыр. Әфсус ки, мәнәрмәм ону ојга әтмәйә циканым йохдур, гатарымыз йола дүшүр, мән тәләсирәм.

О, чибиндән бир мәктуб чыхарыб мәнә верди.

— Әвәз әлдим,—деди — хаинлыиы унутмайын. Унутмайын ки, мәним питтарымы чөкмәјин вар.

О, вагаалынды айрылды вә ниданәмә гошулуб кәлән итди.

* * *

Бакыа чатанда кечә кечмишди. Нарын ағыы әтрафы вә аза гарамыз ідн ки, кез-кез көрмүрдү. Вагаалда Чабирин сөзләрини хатырлаыр. Өввәл истәдим ки, бир дә онлара кәлим. Анчаг бу дүнјанын јаванлыны, Чүнки бу кечә вахты әлимдә чамадан кәчмәјә дүшүб онларын јаванлыны тапмаг чәтин олдуғы, өз әвимизә кәлдим. Кемәнин ағыб динчәлдим. Сабаһ тездән мәктуб саһибинин јаванлыны ахтармаа кетдим. Әвәзини мәрәсинин очуз-очуз кәлиб гаибатай ачымасы бир дәрәдә чатмыш. Электрик фанарынын алтында «210» рәгәмлә ачуз очуз кирдим.

Бәйәтин орта сәнәсиндә бир палас салынмышды. Тирмә шәкилдә кәлиб бәдиә гара ағыдан чалма бағлаыб бир гары ләнәк үстүнә бардаш гурб отурмушду. О, габагындакы дастарын достларындан дүтүб әфан или һорәлә, ярма чөкирди. Гары мәнә көрчәк әл сахлады, ачы дуру, кәзәнин гыырат мат-мәбһут бир нәәрә мәнә сулду.

Мән әлимдәки әәрәфин үстүнү очуб сорушдум:

— Нәнә чан, Бадам Шүкүр гызы бу бәйәтдә ојурму?

Гары нәнә габага ерәйиб һеј'ратла ачмасы кәзәрини кәзәрәмә зилләди вә мүзәйин бир сәслә сорушду:

— Гарабағлы, Мәнәди Һүмәтин күфтәси Бадамы дейирсән?.. О, мәним өз нәвәмдир. Өзкәси дейилдм, бәлкә дә ајам. Де көрүм, һардан кәлмисән, нә үчүн кетмирсән? Хейир ола?...

Гары әлиндә ерәјн әсасыны көтүрүб, үзүнү мәнә тутуб деди: «Оғлум, дүз гарабағлы кедәк, сәнә Бадамкилә апарым. Онлар бурдан кечүбдүр, индн бидзон нинә ашагда отурлар».

Әсасыны ера дейә-дейә, аддымлары гаиб, бирдән дәнлиб чәмәнлә мүәмаиа бир нәзәр дә мәнә бахмаа вә дели:

— Оғлум, кечмә! Бу хәбәр, хейр хәбәр кәтирибсиниз? Бирдән бәз хәбәр олар, бу ағ бирәк вахтымда гарышлар алтында галам.

Гарышын шүбһәләнмәсә мәнә дүшүнүрдү. Бо үчүн о бәдкуман идн? Нә хәәл әдиб ону аддаламагмы әәнә әдирдн? Бәлкә бу бели бүкүлмә, гәм гырышы-гыы гарышын әвинә гара гәрәкмәз кәләнәр олмуду?

— Ај нинә, бибүјә әр щәк-щәбәнә дүшүрсән. Бизәәрдә гочалар һүгурунда ајан јаванлыгмы әдәт дейилдир. Инанын камил олсун, мән һеч вахт ниә хәбәрә өзкәснинн гапысына кетмәм.

— Дилинә гурбан олум, оғлум, сән дейир хәбәр олсун. Бир дә ај бала шәкә дүшмәйә нейләјим? Кечән ил бу вахт сәнин кими бөйүр-бүхунду бир командир хәбәр кәтирмишдн ки, Бадамын өртанчы оғлу итким дүшүб. Одур ки, көз кердүйүндән горхар. Үрәйим хәбә дүшүб, дедим бирдән әлә олмады, белә олду.

* * *

Гары нәнә һәр тәрәфинә ај-яшыа сармашыгар долашан бир шүшәбәндә дейду. Орта бойлу, әсәр гәдәр бир әрвад гапыны ачуб, о, бир мәнә, бир дә гарыа бахды, дурулду, рәнки тәәнир тапды, әлә бәл, бу дәфә өмрүнүн бүтүн сәнәфләри көзү өнүндә чанланды. Титрәк бир сәсә: «Нә өчаб, ай нәнә?!» дейә сорушду. О, гарынын кәзүмсәдиймә кечрүнчә суалына чаваб алмады:

— Хош кәлибсиниз, сәфа кәтирибсиниз,—дейә әлаә этди.

Гары мәнә кестәрди:

— Бадам, гызым, бу оғлан сизә өәлиб, әви тапмыз дейә, бәлкәчиник этдим.

Бадам хаа бини, дәшмәсин, дилдарлы рәнкәрәнк хәлы-кәбә ида, гаг-гагчаа чини габларда мүәәйин олан бир отаагы апарды. Отаагы өхары башмдакы чарпайнынын үстүндә сач-саргалы агармыш, гәдәр бүкүлмүш, көзү чешмәкли, пуранн бир гөчә уәәмышды. О, бизи көрчәк әлиндәки гаилин китабы пәнчәрә дөлүб өз галхыб әстаға сәйкәнди.

Хош кәлдиниз сонра гары өхары башда бир дөшәкдәнин үстүндә әйләнди. Мән дә чарпайынын ајагында стулда отурдум. Бадам хаа, аиа гойнунда ајаг үстүндә дуруб мәәуәи бахышларынмы мәнә дикмишди. Онун кәзәрәнә бир гадр кәлдр дүлүәр, үрәк чырпынтысы, һәйәчанлы, шитаиар чөкилмиш чәһрәсиндә сезмәк олурду. Уәгму гочаа тутуб:

— Өмр, сизә мәктуб кәтирмишәм,—дедим.

Гочанын чүхура дүшмүш кәзәрнә сапкы бир ишыг кәлди, гашлары өйнады. шәфәнә бир сәсә сорушду:

— Кимдән кәтирмисән, оғлум!

Мәктуб чөкмәдән чыхарыб вердим. Гоча әйнәйини кәзүнә тахыб мәктуб гарымы Бакыа ахыыллаыр.

Бир Тбилисидән кәлмишдик. Вагон йолдашымыз бир ханч забитин, чибиндән чыхардығы тütün кисәси назәримизи чәлб этди. Чөрәкдә мүхтәлиф тәнкидләр бу кисәнин үстүнә ипак тезләрдән чох мәһарәтлә, гайәт зәриф, рәнгә-рәнг, көзәл нағышлар чәкилмиш вә ениз мүнчуллар дүзүлмүшдү. Кисә әлдән-әлә кәзди. Кими забит дели:

— Бу әнтиә кисә, мәнә әдиәкарын, һәм дә гөрүбә бир бәдиә вә әлиәкардыр. Нүмәз вересиниз, өйнаныз нағыл әдәрәм.

— Бүјүр, бүјүр! Мәмнунийәтлә сизи динләјә биләрик,—дейә тәкрар этдиләр.

Забит сөз баслады:

— Бир әфә Бакыа өзәмлийә кәлдиким. Хәрков вагаалында гатарымыз дейли ләнкиди. О заман Хәрков шәһәри алман ишғалчыларынын етиҳ азад олунмушду. Мәним йолда ланиф кедиҗ мәәлән һеч хошум кәлмәз. Бир мүсафир бәнд дә йох иди ки, отурыб сөһбәт әдәдим. Ларыхыб вагондан чыхдум. Вагаалда адамдан нә ишә салмага ер йох иди, Гәләбәлиндә гарышыб вар-кәз әдирдим. Бу заман сәнә әлдә галыб кәрк. Башымда дөрт шапат, чибиндә автомат ашырмыш ача бөйүк, гара гаш, гара көз бир әскәр габағымда дүрүб расми-гәәнм этди вә дели: «Йолдаш командир, ачаза верин сизә нә кәлмә сез дейим». Дедим—Бүјүрун!..

— Мән сизи бизим әрин адамыла очатдым. Гафгазлы дейлисиниз?—дейә сорушду.

— Әнјымамышсыныз,—дедим — мән азәрбайчанлыјам.

— Мән дә Гарабағлаамам.

О, мәним вардан кәлиб, һара кетдиймә сорушду. Бәјиз кәлдиймә билмиә чох севинди.

— Сизә бир хаинлиқ вар,—деди.

— Әлимдән кәлән әсиркәмәрәм,—дедм.

— Сизә бир мәктуб версәм, зәһмәт габул әдә биләмиз чатдырарсыныз?

— Кәзум үстә, нә чатдырмырам.

— Анчаг бир дә бир ричам вар.

— О надир?

— Мән истәрдим ки, бу кағыны әлә бакыа чатан кими апарыб әвимизә вер. Рәдиниз вә дейәдиниз ки, мүәлим Чабир Мирзәәлинин өз кәнчүзүн Харковда көрмүшсүнүз. Чүнки мәнә чох писа рәнгдәдыр. Әфсус ки, мәнәрмәм ону ојга әтмәйә циканым йохдур, гатарымыз йола дүшүр, мән тәләсирәм.

О, чибиндән бир мәктуб чыхарыб мәнә верди.

— Әвәз әлдим,—деди — хаинлыиы унутмайын. Унутмайын ки, мәним питтарымы чөкмәјин вар.

О, вагаалынды айрылды вә ниданәмә гошулуб кәлән итди.

* * *

Бакыа чатанда кечә кечмишди. Нарын ағыы әтрафы вә аза гарамыз ідн ки, кез-кез көрмүрдү. Вагаалда Чабирин сөзләрини хатырлаыр. Өввәл истәдим ки, бир дә онлара кәлим. Анчаг бу дүнјанын јаванлыны, Чүнки бу кечә вахты әлимдә чамадан кәчмәјә дүшүб онларын јаванлыны тапмаг чәтин олдуғы, өз әвимизә кәлдим. Кемәнин ағыб динчәлдим. Сабаһ тездән мәктуб саһибинин јаванлыны ахтармаа кетдим. Әвәзини мәрәсинин очуз-очуз кәлиб гаибатай ачымасы бир дәрәдә чатмыш. Электрик фанарынын алтында «210» рәгәмлә очуз очуз кирдим.

Бәйәтин орта сәнәсиндә бир палас салынмышды. Тирмә шәкилдә кәлиб бәдиә гара ағыдан чалма бағлаыб бир гары ләнәк үстүнә бардаш гурб отурмушду. О, габагындакы дастарын достларындан дүтүб әфан или һорәлә, ярма чөкирди. Гары мәнә көрчәк әл сахлады, ачы дуру, кәзәнин гыырат мат-мәбһут бир нәәрә мәнә сулду.

Мән әлимдәки әәрәфин үстүнү очуб сорушдум:

— Нәнә чан, Бадам Шүкүр гызы бу бәйәтдә ојурму?

Гары нәнә габага ерәйиб һеј'ратла ачмасы кәзәрини кәзәрәмә зилләди вә мүзәйин бир сәслә сорушду:

— Гарабағлы, Мәнәди Һүмәтин күфтәси Бадамы дейирсән?.. О, мәним өз нәвәмдр. Өзкәси дейилдм, бәлкә ајам. Де көрүм, һардан кәлмисән, нә үчүн кетмирсән? Хейр ола?...

Гары әлиндә ерәјн әсасыны көтүрүб, үзүнү мәнә тутуб деди: «Оғлум, дүз гарабағлы кедәк, сәнә Бадамкилә апарым. Онлар бурдан кечүбдүр, индн бидзон нинә ашагда отурлар».

Әсасыны ера дейә-дейә, аддымлары гаиб, бирдән дәнлиб чәмәнлә мүәмаиа бир нәзәр дә мәнә бахмаа вә дели:

— Оғлум, кечмә! Бу хәбәр, хейр хәбәр кәтирибсиниз? Бирдән бәз хәбәр олар, бу ағ бирәк вахтымда гарышлар алтында галамам.

Гарышын шүбһәләнмәсә мәнә дүшүнүрдү. Бо үчүн о бәдкуман идн? Нә хәәл әдиб ону аддаламагмы әәнә әдирдн? Бәлкә бу бели бүкүлмә, гәм гырышы-гыы гарышын әвинә гара гәрәкмәз кәләнәр олмуду?

— Ај нинә, бибүјә әр щәк-щәбәнә дүшүрсән. Бизәәрдә гочалар һүгурунда ајан јаванлыгмы әдәт дейилдир. Инанын камил олсун, мән һеч вахт ниә хәбәрә өзкәснинн гапысына кетмәм.

— Дилинә гурбан олум, оғлум, сән дейир хәбәр олсун. Бир дә ај бала шәкә дүшмәйә нейләјим? Кечән ил бу вахт сәнин кими бөйүр-бүхунду бир командир хәбәр кәтирмишдн ки, Бадамын өртанчы оғлу итким дүшүб. Одур ки, көз кердүйүндән горхар. Үрәйим хәбә дүшүб, дедим бирдән әлә олмады, белә олду.

* * *

Гары нәнә һәр тәрәфинә ај-яшыа сармашыгар долашан бир шүшәбәндә дейду. Орта бойлу, әсәр гәдәр бир әрвад гапыны ачуб, о, бир мәнә, бир дә гарыа бахды, дурулду, рәнки тәәнир тапды, әлә бәл, бу дәфә өмрүнүн бүтүн сәнәфләри көзү өнүндә чанланды. Титрәк бир сәсә: «Нә өчаб, ай нәнә?!» дейә сорушду. О, гарынын кәзүмсәдиймә кечрүнчә суалына чаваб алмады:

— Хош кәлибсиниз, сәфа кәтирибсиниз,—дейә әлаә этди.

Гары мәнә кестәрди:

— Бадам, гызым, бу оғлан сизә өәлиб, әви тапмыз дейә, бәлкәчиник этдим.

Бадам хаа бини, дәшмәсин, дилдарлы рәнкәрәнк хәлы-кәбә ида, гаг-гагчаа чини габларда мүәәйин олан бир отаагы апарды. Отаагы өхары башмдакы чарпайнынын үстүндә сач-саргалы агармыш, гәдәр бүкүлмүш, көзү чешмәкли, пуранн бир гөчә уәәмышды. О, бизи көрчәк әлиндәки гаилин китабы пәнчәрә дөлүб өз галхыб әстаға сәйкәнди.

Хош кәлдиниз сонра гары өхары башда бир дөшәкдәнин үстүндә әйләнди. Мән дә чарпайынын ајагында стулда отурдум. Бадам хаа, аиа гойнунда ајаг үстүндә дуруб мәәуәи бахышларынмы мәнә дикмишди. Онун кәзәрәнә бир гадр кәлдр дүлүәр, үрәк чырпынтысы, һәйәчанлы, шитаиар чөкилмиш чәһрәсиндә сезмәк олурду. Уәгму гочаа тутуб:

— Өмр, сизә мәктуб кәтирмишәм,—дедм.

Гочанын чүхура дүшмүш кәзәрнә сапкы бир ишыг кәлди, гашлары өйнады. шәфәнә бир сәсә сорушду:

— Кимдән кәтирмисән, оғлум!

Мәктуб чөкмәдән чыхарыб вердим. Гоча әйнәйини кәзүнә тахыб мәктуб гарымы Бакыа ахыыллаыр.

ИНТИЗАР

Һ. МЕҺДИ вә Ә. ИЛЯС

(П'ЕСАНЫН БИРИНЧИ ПӘРДӘСИ)

(Аллаһбәйин еви. Гонаг отагы. Пәнчәрәләр һәйәтәкин бағчаа ачылыр. Кулаз пәнчәрә гаршысында даныш гонагы бир мәнәнә оҳуур. Чичәк аҳмыы бағчада ара-сыра гушларын нәғмәсә ешидилир. Узагдан, Кулазын оҳудуғу мәнәнә кими нә гәдәр чалыр...)

Кулаз—

Ај хош ол мүнлар, ни һәмрах идим чанан илә,
Нә'мәти вәслин көрүб һаһын чәкәрдим чан илә.
Мәрәмимдан вурмишәм-ейшин хәзанә тәфриг,
Олмамышды тиря ейлмәм шабу һичран илә.

(Аишә ханым әл гашыдан дахил олур. Кулаз мәнәнә кәсиб көрә-көрә дилләнир).

Аишә ханым— Әй, чаванлыг... Гусәсән дә, шадлыг кими шириндир. Нә гәдәр сәзәр оҳуюрсу, гызым...

Кулаз— Һәмидир, анчаг ширин дейил, даа...

Аишә—Әлә дөмә, гызым, чаванлыг да бизим әйдаларымыз ялы кимидир, бир дә көрүрсән ки, даа гаралды, көй кишиди, ядырым чахы, ширә-бәрә ачыы тәкдир. Сонра да дағларын балышы бу-лут парчаланы, күнүн кәзәр, чичәк-чичәк чағырды... Чаванлыг да бәһар кимидир, онун думаны күнәрин дә, күнүнүн күнәрә гәдәр кәзәлдир, гызым...

Кулаз—Дөгрудур, даа... Анчаг бәһарда күнүн тез чыхыр, булут тез сапмышдр... Бәәтә ки, ким билир?...

(Бу аиа бәйәрдан аиг сәсәләр кәлир. Аҳас бәй кәрүлту илә өскүрүк һәйәчанда ачыр дахил олур. Папағлы чыхардыб столун үстүнә тулаарыг отагда чар-вал әдир).

Аҳас бәй— Да.. чох кәзәл, чох өчаб!..

Аишә ханым—(Аҳас бәйин папағлысы көтүрүб асылгана кечирир) Нә олуб бәй, нә үчүн белә һөйчанлымысан?

Аҳас бәй—Да.. Мән севинирәм, Аишә ханым. Инди мәним бунна һаггым вар. Тез ол, һазырлыг кер, дост-ашнаны пәһара чатырмышам.. Мәним о ешги илинә шарабымы да апрамишәм чыхартдыр. Да.. чох өчаб, чох пакиза...

Аишә ханым—Ај, бир мәнә башга сал көрүм, нә олуб?

Аҳас бәй—Аллаһа чох шүкүр, Аишә ханым.. Ахыр ки, оғлум Гамбай о кистин-мистин ичиндән чыхыб кишиләчар... (Кулаз дәнәрәк тәбәссүмә) Хотрнно дәймәсин, гызым... Мән әсл кишиә оҳа дейәрәм ки, бүрүнә барыт кими дәйәнә...

Аишә ханым—(Әвәзәдә чыхараг) Ахы, нә олуб, ай бәй?...

Аҳас бәй—Әә бир пиз олу ки, атам Хыдырын сүмүкләри дә инди гәбрә чүшүб кәлиб... Гамбай дахил кәлир...

(Аишә ханым ериндә дөнуб дөмәйә сез тәшмар).

Аҳас бәй—(уча сәсә) Пайа дөнуб гаадын?... Тез ол, гонаглар бу саат кәлир... (О бирә отага кечир).

Аишә ханым—Кәлсин ерә олан кәлишмә бахараг дөрнәдан көксүнү өтүрүр) Инди әләмә, гызым, аллаһ көрүнүр...

Кулаз—Дөгрудур, даа... Анчаг бахарда күнүн тез чыхыр, булут тез сапмышдр... Бәәтә ки, ким билир?...

(Бу аиа бәйәрдан аиг сәсәләр кәлир. Аҳас бәй кәрүлту илә өскүрүк һәйәчанда ачыр дахил олур. Папағлысы чыхардыб столун үстүнә тулаарыг отагда чар-вал әдир).

Аҳас бәй—Да.. Мән севинирәм, Аишә ханым. Инди мәним бунна һаггым вар. Тез ол, һазырлыг кер, дост-ашнаны пәһара чатырмышам.. Мәним о ешги илинә шарабымы да апрамишәм чыхартдыр. Да.. чох өчаб, чох пакиза...

Аишә ханым—Ај, бир мәнә башга сал көрүм, нә олуб?

Аҳас бәй—Аллаһа чох шүкүр, Аишә ханым.. Ахыр ки, оғлум Гамбай о кистин-мистин ичиндән чыхыб кишиләчар... (Кулаз дәнәрәк тәбәссүмә) Хотрнно дәймәсин, гызым... Мән әсл кишиә оҳа дейәрәм ки, бүрүнә барыт кими дәйәнә...

Аишә ханым—(Әвәзәдә чыхараг) Ахы, нә олуб, ай бәй?...

Аҳас бәй—Әә бир пиз олу ки, атам Хыдырын сүмүкләри дә инди гәбрә чүшүб кәлиб... Гамбай дахил кәлир...

(Аишә ханым ериндә дөнуб дөмәйә сез тәшмар).

Аҳас бәй—(уча сәсә) Пайа дөнуб гаадын?... Тез ол, гонаглар бу саат кәлир... (О бирә отага кечир).

Аишә ханым—Кәлсин ерә олан кәлишмә бахараг дөрнәдан көксүнү өтүрүр) Инди әләмә, гызым, аллаһ көрүнүр...

Кулаз—Дөгрудур, даа... Анчаг бахарда күнүн тез чыхыр, булут тез сапмышдр... Бәәтә ки, ким билир?...

(Бу аиа бәйәрдан аиг сәсәләр кәлир. Аҳас бәй кәрүлту илә өскүрүк һәйәчанда ачыр дахил олур. Папағлысы чыхардыб столун үстүнә тулаарыг отагда чар-вал әдир).

Гамбай—Ешг фәсәфә гырылдатмағы бурах. Яхшы ки, көрүлдүк. Мән сәнә бир нечә сез демәк истәйирәм...

Тофиг—Нә сез, йохса Үрәйин кейрашмишдир?...

Гамбай—Кейрәмәйиб десам, инанма... Айрылыда оксуз да нинә йохдур... Сафәр үзаг вә горхуу олдуғда бу даһа да агыр олур... Биз бир-бирмизин һәм ишрик, һәм ачы күнәрини шаһид олмушуг. Өкәр о күнәрин хатирәсин сәнин үчүн азидирсә, илинә бирчә рачама әлә кәл...

Тофиг—Аһа... Тәәчүб гашыны тыгыладатдығы сәдәтт шәкилдәки кими, фәнәрә вурур... Бүүр көрәк сәнин о тәнтәнин рочан иодан ибарәтдир?...

Гамбай—(Титрәк бир сәслә) Кулазлан мүгаят ол. Тофиг! Галын гәәби нә гәдәр күчүнү әлсә да, ено бизим тәсәдин вә нәсиһәтләримизә мөһтәачдыр. Унутма ки, мән үрәйимин бир парчасыны бурада гоюб кедирәм.. Ким билир.. Мүһарибәдир, бәлкә да һеч кәлмәдим... О мәни нә гәдәр севсә дә, ено чамаатдыр. Бир күн кәлмәк ки, кедәрмиин ишы гурулмаг... Гышдан сонра кәлән бәһарда әмәлиә тох-тох паркиз күлләри көрүнә кими, онун да үзүндә сефәк тәбәссүмләр зүһүр едәчәк... Бир сез: чалын кәлмәйин дамы намуслу олсун... Өкәр о бир шәрәфинә раст кәлсә, бир ки, гәбримин үстүндә от да кәбәрмәз, әкәр хошбахт олса, достуун ачыгдан ачыы ачма. Чүнки, мәним бу дүнјада ән бөйүк арзум онун сәадәти идн...

Тофиг—Ај бөйүк ме'ар заманлар, достум... Бәр шейи заман ләнә әдәчәк!...

(Кулаз аиныа сүфрә дахилә отур. Гарбайы көрәк бир ал сарсылыр. Сонра өзүнү топлаараг прахилийә сүфрәнә столун үстүнә чөкир).

Тофиг—(Кеф-кеф) Яхшы... Көрәк гәзалар иә ешр... (Ни отага кечир).

Кулаз—(Тәәтәнә илә) Ешгдә фәсәфә сөйәнир. Гамбай она яхшылаыб әлини чийнинә гоюр. Кулаз долмуш кәзәрини она чевирир). Мән дә алар. Гамбай! Гой о һәрб туфанлары ичиндә мән сәнин бир кәлкон олум.

Гамбай—Мән сәнин гәәбинә апарырам, Кулаз.. мән хош бир бәһар кими тез кечиб-кедин бәһатәнинин хатирәсини өзүмә әнә бир ајдыгы кими апарырам... О хатирәлар бәһар чичәкләриндән тәмиз, әфсанаы чәнәт кечәләриндән айдынлыг. Ләкин, о хатирәләр көрүн ушагларын мә'сум тәбәссүмләри гадр тәсәдиф. Мән, тәлә тәшәккүр әдирәм. Кулаз, чичәк мән, өзүмә, үрәйи гара шүбһәләрә дөнү бәдбәхтәр кими кетмәрәм... Мән, тәәбмәз әбәдә, сәнмәз бир нур апарырам...

Кулаз—Сүн ады тутма, Гамбай... Сонра завал бохтур. Сон ено дә гайнаҳчагсан, әзиаым, аҳы бәз ајнада но көрдүк ки?.. Илаһи, үч ил нә гәдәр тез кечиб кетди!... Дөгрудунмы бәз айрылмыр?... Дөгрудунмы мән даа сәнин ишә отагында аиг сәсләрини ешитмәйәчәм?... Һаәз сәнин рәсмләрин... Инанырмы...

Гамбай—Онлары ешитмә чәкмә, кулум.. әкәр дүнјә ишинә бир Гафаз ләзыы оларса, тез олу чәбәнинин дибинә дә бела олса, чәнгә чыхарачагдыр... (Гапынын зәнкы чалынмыр. Гамбай гапыны ачыр. Доктор Фәррух Һашым әлдә, Зейнәб әми ә Сүрәйи кәлирләр).

Доктор Һашымзадә—Хош көрдүк, гызым. Аиза—кулаз көрүнүрсән. Һеч дә мәирсән, көрү, гоча атын һарда галды...

Зейнәб әмі—Ај, ай доктор кейфлә-рінә дейәм.. онлар ешда олмаза беч мәнә бәдимрдин дүнјанын ачтыгмаз ә тутдә... Рәһмәтлик атам үзүнү көрүб сәлаамат чевирдин. «шүкүр аллаһа,—дедәрди—оғлумуз кәлиб чыхдыы...

Зейнәб әмі—Бәс Зейнәб әмийин?...

Кулаз—О... Сизи бен унутмаг олмаз!

Зейнәб әмі—Бах, буну ялан дейирсән.. Өкәр бә өсәйдә, Аҳас бәйдән зиряәмдә кизләтдийи шәрабдадын, һеч әлмәзә, бирчә бутулка кендәрәрдин, Зейнәб әмин дә ичиб әмі алары, дейәрдә—афәрин, гызым, индн бидзим ки, мәни яддан чыхартмамысан...

Кулаз—Фикир әләмәйин, Зейнәб әмі, индн арзунуз чатарсынмы...

Һашымзадә—Бу даһа яхшы, узун аиг рәмзлардан сонра висала чатмагын әфрәдәзәти бәр...

Кулаз—(Сүрәй

Һәсән Сейидбәйли

ПАРТИЗАНЫН АРЗУЛАРЫ

(Кино—новелла)

Мешәнин иҹәрисиндәки көнә дахмада сакитликдир. Партизанлар башлары ачыг халда кәдәрли дамышлар. Дәстә командири, агыр яралармыш партизанын гаршысында дизләри үстә ерә чөкүб фикря кетмишдир.

О, әлиндәки автоматы мөйкәм сыхараг яралы бахыр. Дахманын кичик пәнчәрәсиндән иҹәри сүзүлән күҹүш шуалары яралы партизанын солгун үзүнә дүшүр. Командир агыр-агыр аяға галхыб гапы әтрафында гочая мүраҹиәтләә:

— Һә, гоча—дейир,—мәсәлә айдынлашмы?

Гоча партизан чубуғуну долдурмуш дурмушдур. Гапы тәрәфдә ону гаҹыр.

Командир давам эдир:

— Паролумуз «Вәтәндир. Әкәр бурада сәнә әйтмәк олмаса, янымда гайыт. Өзүн билирсән ки, индиҹә бизә нечә лазымсан!

— Егәр, Василя Андреевич, вахт кечир, кедин!

Партизанлар кедирләр. Гоча чубуғуну яндырыб чәкмәйә башлайыр. Һарданса партизанларын, кетдикчә узаглашан нәғмәләри әшидилир.

Гоча бир гәдәр тулаг асыб яралынын янына кәлир. Гайғыкеш бир һәрәкәтлә онун алынындакы яш достмалы көтүрүб масая яхшылашыр, бардағдан су көтүб достмалы ениндән иҹладыр, ени яралынын алнына гоюр. Чарпайынын янындакы күрсүйә әйлешиб хәяла далыр.

Бирдән о, диксинән кими олур. Ериндән галхыб сәсә аддымларла пәнчәрәйә яхынлашыр, тәәҹҹүб кутулуғуна гулаг асыр. О, көз үчү яралыя бахыб дахмадан чыхыр...

Мешәнин гуртарачағында еничә ерә әнмиш парашютчу чәлд һәрәкәтләрлә парашюту йығыр. Тәйәрә курултусу кетдикчә азалыр. Парашютчу, автоматла силаһланмыш бир гыздыр. О, ири аддымларла мешә өнләрир вә ағачларын арасында көздән итир...

Гыз, автоматы һәр әһтимала гаршы һазыр тутараг, галын мешә илә әрәлиләйир, тез-тез әтрафа бахыр. Бирдән бир сәс қурлайыр:

— Дур!

Гыз тез кери чеврилир. Сәс төкрар әшидилир:

— Һәрә?

Гыза бу дәфә әлә кәлир ки, сәс сол тәрәфдәндир. Автоматы о тәрәфә туллайыр. Лакин һеч кәс көрүнмүр.

— Нә ериндә фыларынсан? Паролу де!

— «Вәтән»,—дейә гыз ени керибә дөнүр вә бу анда гоча партизан, ердән чыхмыш кими, онун гаршысында дикилир. О, кулүмсәйәрәк башыны булайыр. Гыз да өзүнү итирб кулүмсәйир. Нәһайәт гоча силләнир:

— Һә, кедәк!

— Кедәк!— дейә гыз шән бир сәслә төкрар едир, гочанын онун янында олмасындан чәсарәтләнәрәк дейир:—доғрусу, бабачан, сиз мәни горхутдунуз!

— Сән исә горхма, бурада бизим өз гайда-қанунларымыз вар. Көрүнүр ки, биринчи дәфәдир мешәйә дүшмүсән.

— Әчәб гайдадыр. Мән белә дүшүнүрәм ки, бурадан һәмишә тәк адам, пиядә гошун белә кечә билмәз.

— Мән дә әлә фикирләширәм.

— Иәгин ки, мешәдә һәят тамам башгадыр.

— Һәят һәр ердә бир чүрдür. Ачыг айыр әтмәк лазымдыр.

Яралы партизан әввәлки кими сакит узанмышдыр. Гапы ачылыр. Гоча вә гыз иҹәри кирирләр. Гыз яралы бахыб, дахмадан бир бучағында чанталарлы чиһиндән чыхарыр. Бу чанталарын үзәриндә гызылы хач нишанлары вар. Гыз яралы яхшылашыр. Гоча бир мүддәт гапы әтрафында дуруб бахыр, сонра дейир:

— Әкәр мән сәнә лазым әдилмәсә, иҹазә вер, чыхыб кедим. Орада адам аздыр...

— Кединиз.

Гыз өнүнүз ятан яралыя тәрәф әйилир, яваш сәсло:

— Йолдаш!—дейә чағырыр.

Яралы йорғун-йорғун көзләрини ачыр. Габағындакышы ким олдуғуну сечә билмир. Она әлә кәлир ки, бу алмандыр. Галхмаға чалышыр. Бачармыр. Башы ениндән истыға дүшүр.

— Һә!—дейә о, сакит вә яваш сәслә сөзә башлайыр,—нә даянмысан, әхмәг! Мәйәр сән билмирсән ки, мән кимәм? Мән сәнин әхтардығын дәфиләйәм. 195 алман өлдүрмүшәм. 200-ә чатдырмаг истәйирлим... Лакин көрүрсәнми, өз әһтиятсызлығымдан нә бәла дүшмүшәм. Һеч олмаса 200-ә чатдырмалы олмурам... Нә даянмысан, өлдүр!

Гыз бир сөз демир, сакитчә онлара бахыр. Сонра өз-өзү илә данышырмыш кими:

— Мән һәлә һеч кәси өлдүрмәмишәм,—дейир,—нәрасыны сарыдырым дейүнчүләр һәмишә сағалмырлар.

О, бу сөзләри дейә-дейә партизаның яраларыны көздән кечирир, бир гәдәр фикря кедир, сонра гәтийәтлә ишә башлайыр...

Бир нечә үзүн кечмишдир. Дахма тәмиз супүрүлмүш, сәһмана салынмышдыр. Гыз йорғун бир халда масанын дирсәкләрини көзләрини мәчмуй бир нөгтәйә зилләмишдир.

Партизан зәиф бир сәсдә:

— Мән сағалмаҹағам,—дейир,—сән нәһаят әр өзүнү тәһлүкә салмысан.

Гыз дөнүб она бахыр, лакин дамышмыр. Яралы давам эдир:

— Мәнә әлә кәлди ки, сән алмансан...

О, сусур. Онун үзү тәмиз тырыслы-мышдыр. Бу, гәшәнк, гарабүрдәйи вә мәрд сифәтли бир оғландыр. О, сорушур:

— Мән нәләр сайыгларыдым?

— Дейирдин ки, 195 алман өлдүрмүсән. Бир дә, нә исә, дафиәдән данышырдын. Мәнә әлә кәлди ки, сән буну өз һагғында дейирсән.

Партизан йорғун бир тәбәссүмлә сөзүнүсүнүр: —бош сөздür,—дейир,—мәнләрә нә дафиә?

Гыз чаваб вермир. Партизан бир гәдәр сусуб ени сорушур:

— Сәнин адын Нәдирдир?

— Шәргийә!

— Мәним адым исә Надирдир!

— Билирәм,—дейә гыз диггәтлә ona бахыр:—ону да билирәм ки, сән доғрудан да, дафиәсән. Буну һамы билир.

Оғланын һалы ениҹә позулмаға башлайыр. О, агыр-агыр нәфәс алыр:

— Мән 195 алман өлдүрмүшәм,—дейә тәкрар эдир.

— Мән исә 41 агыр яралыны өлүмдән гуртармышам.

— Мән һеч кәси өлүмдән гуртармамышам.

— Мән дә өлдүрмәмишәм.

— Көрәсән адам бир башгасыны өлүмдән хилас эдәндә нәләр һиссе эдир?

— Үрәйи тәсәлли тапыр. Яхшы, бәс сән онлары өлдүрәндә нәләр һисс эдирдин?

— Үрәйим тәсәлли тапырды,—дейә оғлан чаваб вериб вә күлүмсәйир.

— Һансы ердәнсән?

— Бакыдан.

— Мән дә ораданам,—дейә гыз севинчлә ona бахыр.

— Мән чохдандыр өзүмүзкүләри көрмәмишәм Бахт әлә ағыр кечир ки, әлә бил, узун илләрдир онлардан айрылмышам... Мән һәмишә өз арзуларымла яшайырдым.

— Һансы арзуларда?

— Мән, бизим садә, көзәл гызлары чох хөшләйирам. Онлар ағ ипәк палтарлар кейәр, гара сачларынчийинләринә төкәрләр, сас-сасә верib гәшәнк нәғмәләр охуярлар. Мәним арзум бу иди ки, бир беласинин синәсиндә өләйдим...

Шәргийә ону бир сөзләриндән чох мүтәәссир олур, һисс эдир ки, партизанын вәзиййәти чох ағырдыр.

— Даһа нә арзуларыйдын?—дейә о сорушур.

— Бир дә... Аһ, мән нә үчүн өлдурдүкләримин сайыны 200-ә чатдырмадым?

Оғлан сусур. Шәргийә ona нечә көмәк эдәчәйи барда дүшүнүр. О, һәйәчан ичәрисиндәдир. Бирдән онун көзләри парашют вә санитар чанталарына дикилиб қалыр. О, гәти бир һәрәкәтлә чанталара яхынлашыр, парашюту ачыб, әр ипәк палтары әлиндә тутур вә фикря кедир...

...Шәргийә көзләри яшлы әлиндәки сағы иҹиндә көчүрмәйә чалышыр. Лакин көз яшлары она мане олур...

— Шәргийә!—дейә Надир она тәраф бахмадан чағырыр.

Гыз өз иҹиндә давам эдәрәк чаваб верир:

— Бәли!

— Мән гәрибә бир іоху көрдүм. Күҹ ки, Бакидәйәм. Шәһәрин күчәләриндә кәзирәм. Иҹәри шәһәр, онун гапылары, дар күчәләр, сәһил әразиләрдиры? Дәниз чох сакит иди.

Мән һеч вахт ону белә мән рәнкли көрмәмишдим. Мән нә гәдәр кәздимсә, әр ипәк палтары, гара сачлары чийинләринә төкүлмүш гыз раст қәлмәдим...

Онун нәфәси тутулур. Көзләри кешиш ачылыр. О, өмрүнүн сон дағығаларини яшайыр.

— Шәргийә!

— Бәли!

— Билсән, мән өз арзуларыма инди нечә наил олмаг истәйирәм?!..

О, бу сөзләри көзләри өмрүнү һалда данышыр. Ениндән оғлары ачыб бахдығда она әлә кәлир ки, енә іоху көрүр. Солгун чөһрәсиндә севинч вә һейрәт ифадәләри заһир олур...

Онун гаршысында ағ ипәк палтарлы сачлары чийинләринә дағылмыш бир гыз даянмышдыр. О, башыны ян тәрәфә әйәрәк яралыя бахыр вә күлүмсәйир...

Надирә әлә кәлир ки, ona бахыб күлүмсәйән бу гыз, онун өз талеидир.

— Сән бура нечә қалдын?—дейә тәәччүблә сорушур.

Гыз сакит вә іумшаг бир сәслә чаваб верир:

— Мән узаглардан, вәтәндән кәлмишәм.

Надир ona тәраф бойланмаг истәйир. Лакин бачармыр. Шәргийә яралынын яныныда әйләниб онун башыны көксүнә сыхыр, сачларыны охшаыр. Онларын һәр икиси өзләрини сеһирли бир аләмдә һисс эдирләр. Оғланда әлә кәлир ки, һарада исә гызлар сас-сасә вериб һәзин-һәзин охуярлар. О, күлүмсәйир. Сон сөзләрини пычылдаһыр:

— Сәнин гәлбин мәнә таныш олан бир чырпынты илә дөйүнүр... Әкәр кери гайытсан, һамыя дейәрсән ки, мән дә партизанды, алмалары амансызчасына гырыдым, ана вә аталарымызын интигамыны онлардан алырдым. Мәним иҹи арзум вар иди... Дейәрсән ки, бу арзулардан бириниә сән еринә етирдин. Мән вәтән қәлбинин нечә дөйүндүйүнү бөйүк бир зәвглә динлядим. Икинчи арзум исә...

Оғлан сусур. Гызын яналарында көз яшлары парлаыр, яралы өзүнә қәлиб сорушур:

— Сөзүм һарада қалды?

— Сән, әдәдүйүнүн алманларын сайыны 200-ә чатдырмаг истәйирдин. Мән буну һамыя хәбәр вердим. Һәм ағ бирчәкли аналара, һәм дә ипәк палтарлы гара сачлары чийинләринә төкүлмүш гызларымыза сөйләрәм.

Яралы күлүмсәйир...

Гыз, онун нечә сөюдүнүнү іисс эдир, яралынын башыны әймалча ястыға гоюр .

— Надир! Надир! Әзизим!...де-дә о титрәк сәсло ону чағырыр.

Яралы, үзүндә дөнүб галмыш бир тәбәссүмлә күлүмсәйәрәк ona бахыр...

Гыз өз-өзүнә тәкрар эдир:

— Бәс икинчи арзу?

О, башыны қалдырыб һәйәчанла әтрафа бахыр вә бирдән көзләри, дивардан асылмыш әртмата сатышыр. Онун үзүндә гәти бир ифадә сезилир. Автомата тәраф атылыб ону дивардан алыр вә чәлд дахмадан чыхыр...

Галын мешәнин иҹәриси илә ағ ипәк палтарлы, гара сачлары чийинләринә дағылмыш, әли автоматлы бир гыз гачыр... О, сых ағачларын арасында йох олур...

Һарданса, узаглардан партизанларын нәғмәси әшидилир. О, кетдикчә артыр, бүтүн мешәйә ййылыр.

Әли Нәзми

ФҮРСӘТДӘН ИСТИФАДӘ

(ФЕЛЕТОН)

Алманиядә фашист һөкүмәти башчыларындан— Гөринг, Риббентроп, Лей, Һиммлер вә башгалары, әһалидән сөюб йығдыглары милйонларла пулу, харичи өлкәләрин банкларында кизлотмишлар.

(Гәзетләрдән)

Вәгта ки, һаким олдун, ол зәвгдә, сәфадә,
Аччар чибин үчүн эт, фүрсәтдән истифадә.

Чүнки сәниндир инди һәм өлкә, һәм һөкүмәт,
Тәнгидә, кимсәдә сән гой олмасын чәсарәт,
Тик арзыны, бурахма, чох сөйләсин чәмәт,
Сонра сәбәб олур сөз, бир кинә, бир фәсадә
Аччар чибин үчүн эт, фүрсәтдән истифадә.

Вәгта ки, һәрбә сохдун халғы, сулар буланды,
Милләт гапыды һиссә, бәзи фикр чалхаланды,
Зүлмүнә тарла, бағча ган, чирк илә суланды,
Галма балыг овундан, чох олма гәлби сада,
Аччар чибин үчүн эт, фүрсәтдән истифадә.

Сой халғы—ишчи, кәндли, һөкүмәт, фәгир билмә,
Ағлат етим-есир, дуй, яшлы, сәгир билмә,
Һакимсән инди инчит—мөнкүм, әсир билмә,
Рәһми, һәяны тулла, чатмаг үчүн мүрадә,
Аччар чибин үчүн эт, фүрсәтдән истифадә.

Горхуб да сонра лакин әл—халг үсянындан,
Чалдыгларын нә варса, харичә сахла пүнһан,
Анла нә ар, нә гейрәт, инсаф, шәрәф нә вичдан,
Халг арласын ачындан, сән күл әлиндә бадә,
Аччар чибин үчүн эт, фүрсәтдән истифадә.

Лакин унутма залым, бәзи дейил бу дүнә,
Сәрвәт, сәфа, бөйүклүк—бунлар олур да рә'я,
Я мәнә әдәр сәни өз артыг тамаһлығын, я:
Ит тәк боғар гәнаһда әлдә олан ирадә,
Сән индилик фәгәт эт, фүрсәтдән истифадә.

Москвада курчу әдәбийяты кечәләри

Пайтахт интиматлығынды вәтән мүһарибәси илләриндәки курчу әдәбийятынын наилиййәтләри илә таныш этмәк мәгсәдилә, май айынын биринчи иҹрысында, Москвада курчу совет язычыларынын ярадыҹылыг кечәләри кечириляҹаҹыр.

Курчустанын шаир, драматург, насир вә әдәбиётшунасларынын Г. Табизе Т. Леонидзе, С. Чиковани, К. Гамсахурдия, А. Мосашвили, В. Гришашвили, П. Мосашвили, И. Абашидзе, Д. Шергелая, К. Каладзе, Г. Абашидзе вә башгалары Москвада қалачаҡлар.

Курчу әдәбийятынын кечәләри, Язычылар Иттифагы идарәсинә бинаәнән, иттифагчар аппараты сүтунлу залында, консерваториянын бөйүк залында, Гызыл Ордунун мәркәзи аппараты, актйорлар аппараты, Москва дарүлфүнунунун алубудә вә сапер әскәрләр кечириляҹәкдир. Курчу язычылары, әдәбиётчиләр вә бөйүк мүәссисәләрдә вә Москва гарнизонунун һәрби һиссәләриндә чыхыш әдәчәкләр.

Инчәсәнәт ишчиләри Азәрбайҹан районларында

ССРИ Мудафиә Комитетинин кечмиш Гызыл байрағынын Азәрбайҹан республикасынын инчәсәнәт ишчиләри иттифагына верилмәси мүнасибәтилә колхозчулара бөлүн хидмәт этмәк үчүн Азәрбайҹан ССР Һөкүмәти Сәдрлиҹинә Ашығлар Иттифагы Мүшавирәсинә Ашығлар Иттифагы Мүшавирәсинә Ашығлар Иттифагы Мүшавирәс